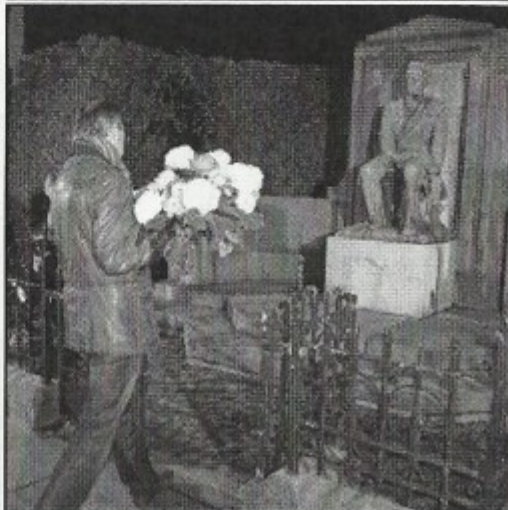

Verlag herdenking en lezing 200 jaar Renier Snieders als schrijver en geneesheer

Op 22 november, een dag na de officiële 200ste verjaardag van Jan Renier Snieders, vond om 19.30 uur een kort herdenkingsmoment plaats aan het Sniedersmonument op het Patersplein, vlak voor het klooster van het Heilig Graf in de Paterstraat.

Na een korte verwelcoming en omkadering door voorzitter Bert Hendrickx (foto linksboven), droeg Joris Gielen van Hofpoorttheater Elckerlijc (foto rechtsboven) een aantal bladzijden van Snieders' werk expressief voor.

Schepenvan Cultuur, Eric Vos (foto linksonder) schetste in een toespraak het belang van deze en andere Turnhoutse schrijvers en lichtte de verschillende initiatieven rond Snieders toe. Tenslotte legde burgemeester Cis Stijnen (foto rechtsonder) in naam van het stadsbestuur bloemen neer aan het standbeeld.

Een zestigtal personen waaronder de speciaal uitgenodigde inwoners van de Renier Sniedersstraat, waren aanwezig.

Maar er was die avond ook een verrassing van formaat! Achterachterkleinkinderen van Renier Snieders, nl. Lucie en Jean-Louis Bausart, (afstammelingen van Maximiliaan Bausart en Reniers dochter Mathilde) kwamen via de Facebook-pagina van de geneesheer en schrijver te weten dat er een herdenking plaatsvond.

Zoals u in de vorige nieuwsbrief kon lezen, heeft deze familie Bausart een zeer belangrijke bijdrage geleverd door aan Taxandria vele memorabilia, manuscripten, brieven, dossiers en boeken te schenken.

In een aangenaam gesprek vertelden ze ons dat ze de herdenking en boeiende lezing meer dan apprecieerden.

Hopelijk wordt door deze avond de innige band die bestond tussen de familie Bausart en Taxandria nieuw leven in geblazen.

Om 20.00 uur verplaatste het gezelschap zich naar het goed uitgeruste auditorium van het Heilig Graf. We danken de zusters, de directie en in het bijzonder leerkracht Peter Coupé voor de vlotte samenwerking. Ook de samenwerking met Heemkundekring Het Bezemklokje verliep voortreffelijk.

Voor een goed gevuld auditorium vond een lezing plaats over het leven en het werk van Renier Snieders, die uiteen viel in twee delen. Op basis van zijn doktersarchief (geschonken aan Taxandria en nu bewaard in het stadsarchief) belichtten de historici Lin Meulenaere en Gil Tack eerst de persoonlijkheid en werkwijze van deze geneesheer en gaven ze een kort overzicht van diens levensloop.

Snieders werd geboren in Bladel op 21 november 1812 in een zeer katholieke familie. Hij wilde eerst pastoor, maar later geneesheer worden en ging daarvoor studeren aan de KU Leuven (1833-1837). Enkele van zijn cursussen bleven bewaard. Hieruit blijkt dat de geneeskunde toen vooral beschrijvend was en er weinig aandacht ging naar het stellen van een diagnose en de bijhorende behandeling. Snieders had overigens een moeilijk leesbaar doktersgeschrijf. In 1838 deed hij examen voor de middenjury om een eigen praktijk te mogen beginnen, waarvoor hij slaagde met de grootste onderscheiding.

In 1838 begon hij in Turnhout zijn privépraktijk. Eerst was deze gevestigd in de Begijnenstraat, op twee huizen van de Kasteelstraat. In 1854 verhuisde hij naar de Otterstraat, op de voorgevel hangt sinds 1912 een gedenkplaat die aan Snieders herinnert. In 1841 huwde hij met Theresia Pijpers, afkomstig uit een goeude Eindhovense familie. Het paar kreeg zes kinderen, waarvan er vijf overleden voor Renier zelf. Het snelle tempo van de geboortes suggereert dat er een voedster in dienst was. Snieders bleef steeds Nederlander. Hij diende wel een aanvraag in om te worden genationaliseerd, maar deze is blijkbaar nooit ingewilligd.

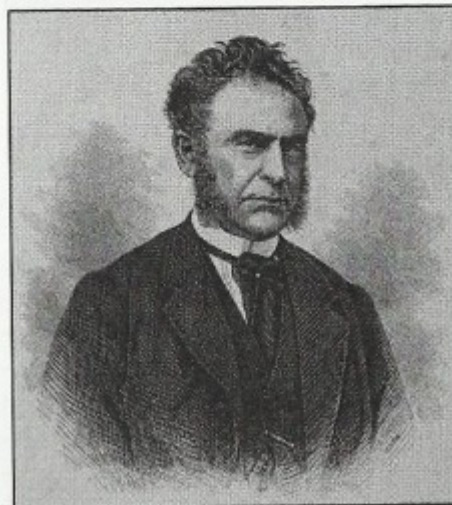

Snieders was een druk bezet man. Naast een eigen praktijk werkte hij ook in dienst van de overheid. Zo had hij de leiding over de geneeskundige verzorging in drie gestichten, het burgerlijke gasthuis, de gevangenis en in het leger. Verder was hij ook nog arrondissementscommissaris en wetsdokter. Hij bracht geregeld verslag uit over zijn werk en zijn inspecties. Over het gasthuis schreef hij in 1848 bijvoorbeeld dat de gasthuiszusters uitstekend werk deden, maar dat de verzorging en de hygiënische omstandigheden erbarmelijk waren. In 1861 bracht hij verslag uit over de cholera in de Kempen. Hier waren er veel

minder slachtoffers dan elders, maar de publieke hygiëne was een drama. Zijn teksten bevatten veel informatie over het dagelijkse leven in Turnhout in die tijd.

Veel valt er te leren over de mens Snieders in een verslag over de 'ziekte' van de meid van de pastoor van Zevendonk. Snieders had immers snel door wat er werkelijk aan de hand was: het ging nl. om een heimelijke bevalling na een verkrachting. Seksueel geweld was in de 19de eeuw trouwens een veel voorkomend probleem. Pastoor en meid wilden geheimhouding omwille van de schande. Het kind werd dood geboren, waardoor Snieders dit verzoek na enig aarzelen kon inwilligen. Uit het verhaal meenden de spreeksters de volgende karaktereigenschappen te kunnen afleiden. Snieders was realistisch, plichtsbewust, bekommerd, verstandig, begrijpend maar tegelijk ook autoritair. Hij was ook erg nauwgezet: zijn verslagen als wetsdokter hebben steeds dezelfde structuur. Eerst gaf hij een algemene indruk van het slachtoffer, daarna volgden eventueel de getuigenis van het slachtoffer, gevolgd door een lichamelijk onderzoek en een conclusie.

Vervolgens gingen de twee dames dieper in op aspecten zoals de toen heersende ziektes, remedies en geneesmiddelen. Hieruit bleek vooral hoe primitief de geneeskunde toen was. Omdat Snieders maar weinig diagnoses stelde, zijn vooral de jaarlijkse stadsverslagen een belangrijke bron om de doodsoorzaken van de Turnhoutenaars te weten te komen. Veel voorkomend waren: besmettelijke ziekten (o.a. tyfus en cholera), hart- en longaandoeningen, aandoeningen met hoge koorts, 'borstwater', darmontsteking en algemene verzwakking.

De behandelingen waren gericht op een betere bloeddorstrooming (d.m.v. aderlatingen), zuivering van het lichaam (d.m.v. bloedzuigers) en bloedingen tegen de hoge bloeddruk. Andere 'kuren' waren: braken, lavementen, blaren trekken, toedienen van kaliumnitraat om te zweten, pleisters om pijn te stillen en warme baden.

Er bestonden aansterkende diëten met verse groenten, maar ook suikerarme diëten voor suikerzieken. Opium en derivaten ervan waren in trek, maar alleen betaalbaar voor de rijkere. Een alternatief was een mengsel van wijn met opium. Andere medicatie vond zijn oorsprong in de natuur, zoals het giftige vingerhoedskruid, maretakwortel tegen het overgeven, maretak tegen de kinkhoest, rum met peper tegen bronchitis. Chemische producten waren bismut, kinnine, loodacetaat, kwikzilver en arseen tegen hoest, keelpijn en syfilis. Voor bevallingen had Snieders de beschikking over de verlostang.

Snieders is erg belangrijk geweest voor Turnhout. Hij zette zich fel in voor een verbetering van de hygiëne, benadrukte het belang van vaccinatie, ageerde tegen roken, strakke korsetten en zwaarlijvigheid. Hij overleed op 9 april 1888, maar in 1890 ging in Turnhout voor het eerst een vuilniskar uit, in 1904 kwam er een waterleiding en watertoren. De geneeskunde en de farmaceutische industrie stonden tijdens Snieders' leven duidelijk nog in de kinderschoenen, maar zouden daarna snel vooruitgang boeken.

Daarna belichtte filoloog Manu van der Aa Snieders' werkzaamheden als schrijver. Renier zette zijn eerste literaire stappen als student in Leuven met het schrijven van poëzie in het tijdschrift van het letterkundig genootschap Met Tijd en Vlijt. Het was werk van matige kwaliteit. Later schreef hij in het orgaan van het Turnhoutse letterkundige genootschap 'De Dageraad' eveneens nog gedichten. De korte ballade 'Het Dwaallichtje' was zeker genietbaar. Van De Dageraad waren trouwens tal van vooraanstaande letterkundigen lid, waaronder August Snieders, Jan Van Ryswyck, Domien Sleeckx en Hendrik Conscience. Via zijn broer August, hoofdopsteller van het Antwerpse dagblad *Het Handelsblad*, werd Renier erelid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde.

Zijn verhalend proza verscheen eerst in het *Handelsblad* en werd later gebundeld. Aanvankelijk was Snieders beïnvloed door Conscience.

Het kind met de helm uit 1852 is bijvoorbeeld een avontuurlijk reisverhaal zonder een eigen toon. Het is ook heel uitleggerig, Snieders wilde zijn lezers immers opvoeden. Maar in *De hut van Wardje Nulf* (1853) (zie illustratie vorige blz.), *De zoon van de schaarslijper* en *Dorpsverhalen* (1854) toonde Snieders zich een rasverteller. De werken worden gemeenzaam omschreven als idealistisch realisme. Kenmerken hiervan waren: 1. De hoofdpersonages waren altijd edele figuren, het omgekeerde gold voor de slechteriken; 2. Aan het einde van het verhaal werd het kwade bestraft en het goede beloond; 3. Er zijn vele opzienbarende gebeurtenissen en wendingen; 4. Een autoriële verteller stuurt de lezer. Snieders had zeker aandacht voor de ellendige levensomstandigheden van vele Kempenaars en hij schreef hierover zeker niet romantiserend. Anderzijds zijn diens werken ook geen aanklachten hiertegen. De boodschap was: deugdzaam leven maakt alles goed;

De meesterknecht (1855), *De lelie van het gehucht* (1860) en *De Gouden Willem* (1864) behoren tot het beste wat hij heeft geschreven en verklaren waarom hij zo veel werd gelezen. Vanaf 1867 begon echter een ware literaire zelfdestructie, met *De goochelaar* (1878) als absolute dieptepunt. Sommigen vonden dit zelfs het product van een zieke geest. De tragische overlijdens van zijn kinderen hadden een vreselijke impact op Snieders. Hij kreeg dan ook zware kritiek vanuit liberale hoek, maar zijn reputatie als schrijver bleef overeind. In 20ste eeuw kenden zijn werken trouwens verschillende nieuwe uitgaven.

Het werk van Snieders is interessant omdat het veel leert over het leven in de Kempen en de plaatselijke gebruiken. Ook worden medische behandelingen uitvoerig beschreven, zoals hypnose. Snieders toonde zich overigens een felle tegenstander van homeopathie. Jichtlijders kwamen vaak voor, net als actuele onderwerpen zoals politiek, onderwijs en ook xenofobie. Concluderend was Snieders een gewaardeerd en populair schrijver dankzij zijn verteltalent en de realistische beschrijvingen. Hij was weliswaar idealiserend en moraliserend, maar een aantal van zijn werken zijn ook nu nog te genieten.

Kanunnik Jozef Jansen, toenmalig stadsarchivaris en voorzitter van Taxandria schreef in 1931, enkele maanden na de onthulling van het standbeeld op het Patersplein visionaire woorden:

“De stad Turnhout bezit nu haar Sniedersmonument, tot blijk van waardering, liefde en bewondering voor den grooten schrijver, aan wien stad en volk veel verschuldigd zijn.

Taxandria sluit zich eerbiedig en blijmoedig bij deze piëteitshulde aan, doch vraagt zich af of een standbeeld alléén voldoende is om den voorman te vereeren? Het volk zal het bewonderen, het huidig geslacht zal er van weten te vertellen, maar het toekomend geslacht zal van Snieders' leven minder op de hoogte zijn. Schoone redevoevingen werden den braven man gewijd, zijn biografie werd zelfs geboekt, doch alles is uiteenverspreid of aan zeer vergankelijk papier toevertrouwd.

Hopelijk hebben we met de herdenking, de lezing en de vele andere activiteiten bijgedragen tot een hernieuwde belangstelling voor één van onze grootste Kempische schrijvers.

Sam Van Clemen en Bert Hendrickx
Foto's: Bert Tops

Acte de naissance
Le jour de Noël de l'année 1812, à deux heures après midi, de tant de moi je
poursuis Marie de l'Alvare Canton d'Helmes
département des Bouches du Rhin faisant de
fraction d'office public de l'état civil
est comparé Jean Theodore Snieders
âge de quatre ans, d'après lequel agit
de deux témoins, d'un premier Jean Luyten
Né à Angot, âgé de quarante deux ans et
second Henry de l'Alvare, maître école
âge de trente deux ans, domiciliés tous deux
à Alvalat, Canton d'Helmesbach département
des Bouches du Rhin, ma déclaration que
Mme Marie Helsemans, d'un mariage
en légitime mariage, est accouchée le
vingt et un du présent mois, à dix heures
du soir d'un enfant mâle, auquel

Terzijde: Manu van der Aa vond het bewijs dat Renier Snieders op 21 en niet op 22 november 1812 geboren werd. Lees mee in zijn geboorteakte (in slecht Frans):

'Jean Theodore Snieders [...] ma declare que Mme Marie Helsemans, son épouse en légitime mariage, est accouchée le vingt et

L'a donné le prénom de Jean Theodore
après cette déclaration et en la signant
à main jointe par le père de l'enfant qui
est du présent acte, que le père et
les deux témoins ci dessus dénommés ont
signés avec moi.
Jean Luyten
Jean Luyten
Jean Luyten

un du présent mois, à dix heures du soir d'un enfant mâle] auquel il a donné les prénoms de Jean Reignier [...]'